

1986

İNSAN HAKLARI DERNEĞİ HUMAN RIGHTS ASSOCIATION

Necatibey Cad. 82/11-12,
Kızılay – Ankara
Tel: 00 90 312 230 35 67-68-69
Faks: 00 90 312 230 17 07
E-mail: posta@ihd.org.tr,
<http://www.ihd.org.tr>

03.06.2011

2010 YILI TÜRKİYE İNSAN HAKLARI İHLALLERİ RAPORU DEĞERLENDİRMESİ Kopenhag Kriterlerinden Ankara Kriterlerine Gerilemiş “POLİS DEVLETİ”

2010 yılında çeşitli hak başlıklarında yaşanan ihlal iddialarını değerlendirdiğimizde; bu ihlallerin 2009 yılından pek farklı olmadığını, ihlallerin “demokrasi” söyleminin en çok konuşulduğu yılda bile devam ettiğini, sistemin giderek otoriterleştiğini, yargı baskısının özel yetkili Ağır Ceza Mahkemeleri eliyle giderek arttığını, Kürt sorununda izlenen tasfiye politikalarının ihlalleri artırdığını, işkence ve kötü muamelenin devam ettiğini, gösteri hakkına ağır müdahaleler yapıldığını, ifade özgürlüğünün tanınmayarak sıklıkla cezalandırıldığını, mahpus haklarının en kötü düzeyine ulaşarak “Polis Devleti” pratiklerinin sergilendiğini üzülen ifade etmek durumundayız.

YAŞAM HAKKI İHLALLERİ

Yaşam hakkı ihlallerini alt başlıklar halinde irdelediğimizde; güvenlik kuvvetlerinden kaynaklanan ve yargısız infaz olarak nitelendirdiğimiz ihlallerin artarak devam ettiğini görüyoruz. 2007 yılında PSVK’da yapılan değişiklikte güvenlik kuvvetlerinin silah kullanma yetkisinin kolaylaştırılması bu ihlallerde yaşanan artışın en önemli sebeplerinden birisidir. 2009 yılında İnsan Hakları Derneği Özel Köy Koruculuğu Raporu’nda da belirtildiği gibi Koruculuk sistemi kaldırılmadığı sürece koruculardan kaynaklanan öldürme olayları devam edecektir.

Cezaevlerinde ve gözaltı merkezlerinde ölümler devam etmektedir. Adalet Bakanlığının resmi verilerine göre 2010 yılında Cezaevlerinde 413 mahpusun yaşamını yitirmesi ihlalin ne kadar büyük boyutlara ulaştığını göstermiştir. Bu sayı bir önceki yılda 319 idi. Cezaevlerindeki hasta mahpusların tedavi edilmemeleri nedeni ile artan sayıda yaşamlarını yitirmeli iktidarın duyarsızlığını ve cezaevleri için özel bir çürütme politikası izlediğini ortaya koymaktadır. Halen 122’si ağır olmak üzere 263 hasta mahpus tedavi olmayı ve salıverilmeyi beklemektedir. Türkiye cezaevlerindeki mahpus sayısının sürekli artması toplum üzerinde uygulanan baskı

İnsan Hakları Derneği (İHD) hükümet dışı bağımsız ve gönüllü bir kuruluştur. 1986 yılında 98 insan hakları savunucusu tarafından kurulan derneğin günümüzde 28 şubesi, 4 temsilciği ve 10.938 üyesi bulunmaktadır. Türkiye’deki en eski ve en büyük insan hakları örgütü olan İHD’nin “tek ve belirli amacı, ‘insan hak ve özgürlükleri’ konusunda çalışmalar yapmaktır.”

politikasının somut bir göstergesi olmuştur. 2009 yılı sonu itibari ile 116.340 olan mahpus sayısı bir yıl sonra Ocak 2011 itibari ile 122.404'e çıkmıştır. Nisan 2011 sonu itibari ile bu rakam 124.074'e çıkmıştır.

2010 yılında gözaltı merkezlerinde 6 kişinin ölümü polis devleti uygulamalarının açıkça uygulandığını ortaya koymaktadır.

2010 yılında da mayın ve sahipsiz bomba patlaması sonucu sivillerin ölümü ve yaralanması devam etmiştir. 2009 yılında sadece Suriye sınırındaki mayınların temizlenmesi ile ilgili yasal düzenleme yapılmış ancak asıl sorun yaratan ülke içindeki mayınlı sahaların temizlenmesi ile ilgili hiçbir tedbir alınmamıştır. Türkiye içerisinde 9 ilde sivil yerleşim bölgelerine yakın çok sayıda mayınlı arazi bulunmaktadır. Ottova sözleşmesi uyarınca 2014'e kadar temizlenmesi gereken mayınlı araziler ile ilgili hiçbir somut adım atılmamıştır.

2009 yılında Türkiye Cumhuriyeti, Kürt sorununu resmen kabul etti. Ancak, Kürt sorununun demokratik ve barışçıl çözümü için hiçbir Anayasal ve yasal düzenleme yapılmaması sonucu 2010 yılında silahlı çatışmalar tek taraflı eylemsizlik kararına rağmen artmıştır. Bir önceki yıla göre silahlı çatışmalarda ölenlerin sayısının 141'den 244'e çıkması durumun giderek kötüleştiğini göstermiştir. Kürt sorununda tanıma ve tasfiye(ötekileştirme) politikası bir an önce terk edilmeli, tanımanın gereği olarak Anayasal ve yasal çözümler konusunda devlet ve hükümet iradesi ortaya konmalıdır. 2011 yılında, Kürtlerin sivil itaatsizlik eylemleri yoluyla bu sorunun çözümü konusundaki iradelerini ortaya koymasına karşısında, Hükümetin Kürtlere yönelik adı konmamış OHAL uygulaması bir iç çatışma tehlikesi barındırmaktadır.

Hükümetin 2010 ve 2011 yıllarında Köy Koruculuğunu tasfiye etmemesi, profesyonel askerlik ile ilgili yasal düzenlemeler yapması, vicdani reddi tanımaması, yeni sınır karakolları yapması, özel harekat timlerini tekrar bölgeye göndermesi, sınır bölgelerinde askeri yığınak yapması, belirli bölgelerde polis merkezleri kurması, Kamu Güvenliği Müsteşarlığı gibi paralel devlet uygulamalarını hayata geçirecek yeni kurumlar oluşturması açık bir savaş hazırlığı yapıldığını göstermiştir. Ancak, bir yandan da İmralı adasında tecrit altında tutulan PKK lideri Abdullah Öcalan ile görüşmeler yapılması çatışmasızlık ve barış süreci umutlarının devam etmesini sağlamıştır. Böylesi bir ortamda, 12 Haziran 2011'de yapılacak seçimler tarafların yeni pozisyonlarını ve tutumlarını ortaya koymasından tarihsel öneme sahiptir.

Kürt sorunun çözümsüzlüğü ile beraber silahlı çatışmaların uzun yıllar devam etmesi ve bir türlü sonlandırılmaması şiddet kültürünün oluşmasına, milliyetçilik ve şovenizmin yaygınlaşmasına sebep olmuştur. Böylesi bir ortam şüpheli polis ve asker intiharlarında da belirgin bir şekilde artışa sebep olmuştur.

2010 yılında Bursa İnegöl ve Hatay Dört Yol'da Kürtlere yönelik linç teşebbüsleri, Kürt sorunun çözümsüzlüğünün sürmesi halinde nelerin yaşanabileceğine dair kuvvetli belirtiler göstermiştir. Bu teşebbüslerin yapılabilmesi olmasa kamu güvenliğinin sağlanamadığını ortaya koymuştur.

Kadına ve çocuğa yönelik yaşam hakkı ihlalleri maalesef azalmamaktadır. Namus cinayetleri, kadın ve çocuk intiharları ve ölümleri ancak çatışmasızlık ortamında ve şiddet kültürü ile baş edilebilecek bir siyasi kararlılıkta mücadele edilebilecek konular olarak gözükmemektedir.

İŞKENCE VE KÖTÜ MUAMELE

2010 yılında maalesef işkence ve kötü muamele, onur kırıcı ve küçük düşürücü davranış ve cezalandırmalarda ihlal iddiaları yaygın bir şekilde ve oldukça fazla yaşanmıştır. 12 Eylül rejimi ve devamındaki silahlı çatışma ortamı Türkiye'de cezasızlık politikasının oluşumunu sağlamış, zamanla bu politika bir kültür haline almıştır. Cezasızlık kültürü ile mücadele edilmediği sürece işkence ve kötü muamele iddialarında bir azalma beklenmesinin mümkün olmadığını belirtmek gerekir. Hükümetin "işkenceye sıfır tolerans" söylemi maalesef sözde kalmış, işkence ile etkin bir mücadele yürütülememiştir. Adalet Bakanlığı verilerine göre 2008 yılında işkence ve eziyet suçlarında 438 kişi sanık olarak yargılanırken, bu rakam 2009 yılında 707 sanığa çıkmıştır. İşkence ve kötü muamelede bulunanların sayısındaki bu artış derneğimizin 2009 ve 2010 yılları ihlal raporlarında da açıkça belirtilmektedir. Bu veriler, Hükümetin önleme ve yaptırım görevini yapmadığını ortaya koymaktadır. Buna karşın güvenlik kuvvetlerine mukavemet (karşı koyma) diye adlandırdığımız TCK 265. maddeden 2008 yılında 18.859 vatandaşa dava açılırken, bu rakam 2009 yılında 22.195'e çıkmıştır. Bu rakamlar cezasızlık kültürünün devam ettiğini göstermektedir.

Hükümetin Kasım 2009'da taahhüt ettiği İşkenceye Karşı Sözleşmenin Ek Seçmeli Protokolü 2010 yılında TBMM'den geçememiştir. Seçmeli Protokol 2011 yılında seçimden önce TBMM kapanmadan kabul edilebilmiştir. İşkence ve kötü muamele ile baş edilebilmesi için kabul edilen Seçmeli Protokol uyarınca bir yıl içerisinde Ulusal Önleme Mekanizması kurulması gerekmektedir. Bu mekanizma insan hakları örgütleri ile birlikte kurulmadığı sürece etkili olamayacaktır.

DÜŞÜNCE, İFADE VE BASIN ÖZGÜRLÜĞÜ

Türk Ceza Yasası'nın 134, 214, 215, 216, 217, 218, 220/6,7 ve 8, 222, 277, 285, 288, 300, 301, 305, 314/3, 318 ve 341. maddelerinde; Terörle Mücadele Kanunu, Kabahatler Kanunu, 2911 Sayılı Kanun, Siyasi Partiler Kanunu, Sendikalar Kanunu,

Dernekler Kanunu ve Atatürk'ü Koruma Kanunu'nda bu hak alanını sınırlayan çok önemli düzenlemeler bulunmaktadır. 2010 yılında bu düzenlemelerle ilgili hükümet tarafından hiçbir değişiklik yapılmamıştır. Adalet Bakanlığı resmi istatistiklerine göre, özel hayatın gizliliğini ihlalden(TCK 134) 2008 yılında 340 kişi hakkında dava açılırken, 2009 yılında bu sayı 791' çıkmıştır. Soruşturmanın gizliliğini ihlalden (TCK 285) 2008 yılında 235 kişiye dava açılırken, bu rakam 2009 yılında 2.455'e çıkmıştır. Adil yargılamayı etkilemeye teşebbüsten(TCK288) 2008 yılında 61 kişi hakkında dava açılırken, bu sayı 2009 yılında 492'e çıkmıştır. TCK 301. maddeden de 2009 yılında 248 kişi hakkında dava açılmıştır. Basın mensuplarının görevleri nedeniyle karşılaştıkları soruşturmalar binlerle ifade edilmektedir. İfade özgürlüğü yasakları çok sayıda siyasetçi, sendikacı, insan hakları savunucusu, gazeteci, aydın ve yazarın, öğrenci ve belediye başkanının "yasa dışılıkla" suçlanmasına sebep olmuştur. 2010 yılı; düşünce, ifade ve basın özgürlüğü açısından daha da kötüye gidişin yaşandığı bir yıl olmuştur.

TOPLANTI VE GÖSTERİ YÜRÜYÜŞÜ HAKKI

2010 yılında da bu hak alanındaki ihlaller giderek artmıştır. Toplantı ve gösterilere güvenlik kuvvetlerinin yaptığı müdahaleler sonrasında ağır ihlaller yaşanmıştır. Doğu ve güneydoğu Anadolu bölgesi başta olmak üzere kitlesel 278 toplantı ve gösteriye müdahale edilmiştir. Toplantı ve gösteri yapma hakkı ile ilgili ihlallerin giderek kötüye gittiğini Adalet Bakanlığı resmi verileri de teyit etmektedir. Bakanlık verilerine göre 2007 yılında 3.294, 2008 yılında 3.778 ve 2009 yılında 8.251 kişiye 2911 sayılı toplantı ve gösteri yürüyüşleri yasasına muhalefet etmekten dolayı dava açılmıştır. Siyasal iktidar eleştiriye kabul etmemekte, kendisine yönelik eleştiri içeren gösterileri güç kullanarak dağıtmaktadır. İHD'nin 5 Mayıs 2011 günü açıkladığı, "Demokratik Çözüm Çadırları ve Sivil İtaatsizlik Eylemlerine Müdahale" raporu gösteri hakkının kullandırılmadığını açıkça ortaya koymaktadır.

Gösterilere müdahalede kullanılan biber gazının, aşırı kullanımının kimyasal silah etkisi yaptığı TTB açıklamalarından anlaşılmaktadır. Bu tehlikeli duruma bir an önce son verilmelidir.

ÖRGÜTLENME ÖZGÜRLÜĞÜ

2010 yılında 5 dernek açılan kapatma davası sonucu kapatılmıştır. 4 dernek hakkında kapatma davası açılmıştır. 105 kere parti ve dernek binalarına kimliği belirsiz kişilerce saldırılar düzenlenmiştir. 2010 yılında özellikle, siyasal partiler rejiminin değiştirilmemiş olması, %10'luk seçim barajının değiştirilmeden 2011 seçimlerine gidilmesi bu alandaki ihlallerin devam etmesine sebep olmuştur.

KİŞİ GÜVENLİĞİ VE ÖZGÜRLÜĞÜ İLE MAHPUS HAKLARI

2010 yılında cezaevlerinde tutulan ve tedavi edilmeleri için tahliyeleri gereken ağır hasta 112 mahpus bulunmaktadır. 2010 yılı sonu itibariyle toplam 122.404 kişi cezaevlerinde tutulmuştur. Bunlardan 55.407'si tutuklu, 66.997'si hükümlüdür. Tutuklu yargılamalarının oranının %45,3 gibi yüksekliği tutuklama rejiminin ne kadar ağır olduğunu ortaya koymuştur. Tutuklu yargılama oranı yüksek düzeyini korumuştur. Cezaevlerinde hak ihlalleri yoğun olarak yaşanmaya devam etmiştir.

2010 yılında cezaevlerinde 1.857 çocuk tutuklu, 211 çocuk hükümlü tutulmuştur. Çocuklarla ilgili tutuklama oranının %85.6 gibi bu kadar yüksek olması vahim bir durumdur. 2009 yılında Türkiye Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni çok ağır bir biçimde ihlal etmiştir. 2010 yılında Terörle Mücadele Kanununda yapılan değişiklik ile çocukların özel yetkili ağır ceza mahkemelerinde yargılanmasının önüne geçilmiştir. Ancak, çocukların suçlandığı suç tipleri değiştirilmediği için Çocuk Ağır Ceza Mahkemelerinde aynı suçlamalarla karşılaşmakta ve yargılamalar buralarda yapılmaktadır. Taş atan bir çocuğun yasadışı örgüt üyeliğinden, yasadışı örgüt propagandası yapmaktan, 2911 sayılı kanuna muhalefetten ve polise mukavemetten yargılanmaları trajik komik bir durum olarak devam etmektedir. Nitekim 2011 yılı ile birlikte yeniden polise taş attıkları için çocuklar tutuklanmaya başlanmıştır.

Eski DGM'lerin devamı olan özel görevli ve yetkili ağır ceza mahkemeleri uygulamaları baskıcı bir ceza sistemi olduğunu göstermeye devam etmiştir. Bu mahkemeler mutlaka kapatılmalıdır.

2010 yılında gerçekleştirilen 6 linç girişimleri sonucunda toplam 18 kişi yaralanmış, 50 ev, 45 işyeri ve 7 araç tahrip edilmiştir. İHD İstanbul Şubesinin Linçler ile ilgili özel raporu linç kültürünün maalesef kolay terk edilemeyeceğini ortaya koymuştur. Linç pratiklerinin kolaylıkla sergileniyor olması tüm yurttaşlar açısından kişi güvenliğini tehdit eden önemli bir sorun olarak ortada durmaktadır. 2010 yılında da nefret suçları düzenlenmediği gibi Ayrımcılıkla mücadele konusunda yeni bir adım atılmamıştır.

MÜLTECİ VE SİĞINMACI HAKLARI

2010 yılında bu alanda hiçbir somut ilerleme olmamıştır. Sığınmacılardan alınan yüksek ikamet harcı uygulaması ciddi sorunlara neden olmaya devam etmiştir. Türkiye bir geçiş ülkesi olması nedeniyle 2010 yılında 19553 göçmen ve sığınmacı gözaltına alınmıştır.

İNSAN HAKLARI SAVUNUCULARINA YÖNELİK BASKILAR

2010 yılında da insan hakları savunucularına yönelik baskılar devam etmiştir. İHD Genel Başkan Yardımcısı Av. Muharrem ERBEY'in Aralık 2009'dan beri Diyarbakır'da tutukluluğu devam etmiştir. İHD Diyarbakır Şube yöneticileri Rosa Erdede ve Aslan Özdemir'in Nisan 2009'dan beri tutukluluğu sürmüştür. İHD Siirt Şube başkanı Vetha Aydın'ın Mart 2010'da başlatılan tutukluluğu Mart 2011'de sona ermiştir. İHD Mardin şube yöneticisi Abdulkadir Çurgatay ile İHD Aydın Şube yöneticilerinin tutukluluğu devam etmiştir. İHD MYK üyesi Genççağa Karafazlı'nın Haziran 2009'da başlatılan tutukluğu Ağustos 2010'da sona ermiştir. Çok sayıda İHD Yönetici ve Üyesi hakkında ve TİHV Genel Başkanı Şebnem Korur Fincancı hakkında soruşturma ve davalar devam etmektedir. Bu dava ve soruşturmalar göstermektedir ki; Türkiye'nin taraf olduğu BM Genel Kurulu'nca kabul edilen İnsan Hakları Savunucuları'nın Korunması Bildirgesi fiilen işletilmemiştir. İçişleri Bakanlığı'nın 2004/139 sayılı Genelgesine rağmen uygulamada baskıların artırılması hükümetin insan hakları yaklaşımının güvenlik eksenli olarak sürdürüldüğünün somut göstergesi olmuştur. Türkiye tarafsız ve bağımsız bir ulusal insan hakları kurumuna kavuşamamıştır. Bununla ilgili İnsan hakları örgütlerinin geri çekilmesi gerektiğini belirttiği yasa tasarısı TBMM Anayasa Komisyonu'nda beklemektedir.

Sonuç olarak 2010 yılında insan hakları açısından yukarıda belirtilen başlıklarda somut ve gözle görülür iyileştirmeler gözlenmemiştir. Siyasal iktidar "Kopenhag Kriterlerinden Ankara Kriterlerine " resmen geçmiş durumdadır. Bunun bizim için anlamı "Polis Devletidir". 2011 yılı ile birlikte giderek otoriterleşen ve baskıcı bir rejim kuran bir siyasal iktidar ile karşı karşıya olduğumuzu belirtmek isteriz.

**İNSAN HAKLARI DERNEĞİ
MERKEZ YÖNETİM KURULU**